

עדכון 2026

חדקונית הדקל האדומה בנוי

אופיר אטינגר, רונזה אמארה - שה"מ, משרד החקלאות וביטחון המזון
בשיתוף אגרונום אחמד נסאר, הפקולטה לחקלאות

רקע

חדקונית הדקל האדומה (*Rhynchophorus ferrugineus*) היא מזיק פולש, הפוגע בעצי הדקל בישראל ומהווה איום על הנוי העירוני ועל החקלאות בארץ. נזקה של החדקונית מתבטא בהיחלשות העצים ואף בסכנת קריסתם הפתאומית, המהווה סיכון בטיחותי חמור במרחב הציבורי. המזיק פוגע בעיקר בדקל קנרי (*Phoenix canariensis*) ובדקל התמר (*Phoenix dactylifera*), לצד מיני דקלים נוספים המשמשים לנוי, כמו וושינגטוניה חסונה (*Washingtonia robusta*) וסייגרוס (דקל קוקוס) (*Syagrus romanzoffiana*), שרגישותם בדרך כלל מעטה מזו של דקל קנרי ודקל התמר. לחדקונית הדקל האדומה, אם כן, השפעות נרחבות על החזות הסביבתית ועל מצב המרחב הציבורי.

מחזור החיים והתפתחות הנזק

תהליך פגיעת החדקונית בדקלים מתחיל כאשר נקבת המזיק מטילה את ביציה בתוך רקמות העץ. הזחלים הבוקעים מהן מתפתחים בתוך הגזע וניזונים מרקמותיו - פעולה המוסתרת מן העין ואינה ניתנת לזיהוי בשלביה הראשונים. כמה דורות של המזיק חיים בתוך גזע העץ, מבלי לצאת ממנו, מה שמסב נזק מבני ומצטבר לאורך זמן. הסימנים החיצוניים מופיעים רק בשלבים מתקדמים של התפתחות המזיק, כאשר לעץ כבר נגרם נזק חמור, המעמיד אותו בפני סכנת קריסה מידית.

תמר מצוי (Phoenix dactylifera)

בדקל תמר מצוי, בעצים שגילם עד 12 שנים, תוקפת חדקונית הדקל האדומה לרוב את האזור התחתון של הגזע והחוטרים, וכשהאוכלוסייה צפופה, המזיק מתרכז גם מתחת לכתר ולאזורים נוספים בגזע. בגן הנוי מרבית העצים אינם נושאים חוטרים, ולכן מוקדי התקיפה העיקריים הם אזור הקודקוד וחלקו העליון של הגזע.

הפתרון הקיים כיום

דקל קנרי: הפגיעה בקודקוד העץ

הגמעה לקודקוד העץ מדי 3 חודשים במהלך השנה כולה.

מגמיעים קונפידור או קוהינור בריכוז של 0.2% + קרטה מקס בריכוז 0.3%; בנפח תרסיס של 10 ליטר כטיפול מניעה, ובנפח תרסיס של כ-20 ליטר לעץ נגוע. אין ליישם לאחר אירוע גשם, כאשר הגזע רווי במים ואינו קולט חומרים אלה. ניתן לרסס גם טוטם, איפון ומוספילן בנפח תרסיס של 10 ליטר כטיפול מניעה, ובעץ נגוע - בנפח תרסיס של כ-20 ליטר. בהגמעת התכשיר טוטם לעץ, אין להוסיף את התכשיר קרטה מקס.

הזרקות גזע של אקטרה אחת לחודשיים

התכשיר אקטרה מורשה להדברת חדקונית הדקל באמצעות המכשיר דיקלון, כלהלן: מבצעים שלושה קידוחים בגובה 0.5-1 מטר מהקרקע בזווית של 45%. קוטר הקדח הוא 8 מ"מ, ועומקו 30 ס"מ בערך. מנת התמיסה לעץ היא 38 סמ"ק, והיא מכילה 12 סמ"ק אקטרה ו-26 סמ"ק מים. את התמיסה יש לחלק לשלושת הקידוחים במנה של 12-13 סמ"ק לקידוח .כדי להימנע מקידוחים רבים בגזע, מומלץ להשתמש בצינורית פלסטיק קשיחה בעלת אטם, המוחדרת דרך קבע לקדח לשמירת צינורות ההובלה פתוחים להזרקה הבאה. בדקל נגוע, בנוסף להזרקות, יינתן ריסוס חד-פעמי, כמתואר בסעיף שלעיל.

תמר מצוי: הפגיעה בגזע, בחוטרים ומתחת לקודקוד הדקל

הגמעת מניעה לקודקוד העץ ולחוטרים מדי 3 חודשים במהלך השנה כולה.

טיפולי מניעה: יינתנו במקרה שלא ידוע על נוכחות המזיק בדקל. מומלץ לבצע שני טיפולים בו-זמנית כלהלן: הגמעה\ריסוס והזרקה.

הגמעת התכשיר קונפידור במינון של 10 סמ"ק לעץ לבית השורשים בשליש השני של ההשקיה. יש לערבב היטב את התכשיר במים, כדי למנוע את שקיעתו.

תכשיר אקטרה בהזרקה לגזע, במינון 30% בנפח תמיסה של 12.5 סמ"ק לקדח בשימוש במכשיר דיקלון. לגבי אופן היישום המדויק - יש לעיין בתווית התכשיר.

עצים צעירים ועצים נושאי חוטרים עד גיל 14 שנה:

ריסוס הגזע ייעשה מהקרקע עד לגובה של 2 מטרים, וריסוס החוטרים שעליו - עד חצי גובה הלולב. התכשירים שישמשו לריסוס זה הם טוטם במינון 0.2% או ביווריה במינון 0.2%. יש להשיג הרטבה מלאה של האזור המרוסס בכמות של 10 ליטר תרסיס לעץ לפחות. את התכשיר ביווריה יש לרסס גם על הקרקע מסביב לגזע (בגומות).

עצים בוגרים ועצים שאינם נושאים חוטרים:

ריסוס הגזע יתמקד בחלקו העליון - כמטר אחד מתחת לכף ירוקה אחרונה ועד חצי גובה הלולב. אין צורך לרסס את כפות התמרים עצמן. התכשירים המתאימים לריסוס זה הם טוטם במינון 0.2% או ביווריה במינון 0.2%. יש להשיג הרטבה מלאה של האזור המרוסס בכמות של 10 ליטרים תרסיס לעץ לפחות.

גישה ביולוגית

לצד ההתמודדות עם המזיק באופן כימי, קיימים פתרונות נוספים להדברתו, תוך שימת דגש על פיתוח שיטות ידידותיות לסביבה. במסגרת זו, אושר להשתמש בפטריות אנטומופתוגניות (כגון ביווריה), לצד נמטודות

תוקפות חרקים (נמה סטאר), המיושמות זה מכבר בשטח. יישום נמה סטאר יבוצע בנפח תרסיס של 30 ליטר לעץ לפחות, ויש להקפיד על הכנה נכונה של התערובת לריסוס בהתאם לרשום בתווית. שיטות ביולוגיות אלו מהוות נדבך מרכזי במאמץ לצמצם את חשיפת הציבור לחומרי הדברה.

ניטור וגילוי מוקדם

גילוי מוקדם של פעילות המזיק הוא גורם מרכזי בהצלחת ההדברה. ניתן להשתמש באמצעי ניטור שונים, כמו בדיקות חזותיות לאיתור סימני נגיעות: הפרשות מהגזע, חורי הזנה או התייבשות כפות.

המלצה: חיישנים סיסמיים

שימוש בחיישנים סיסמיים, דוגמת מערכת ה- "IoTree" של חברת Agrint, מאפשר זיהוי של פעילות הזחלים בתוך העץ כבר בשלביה המוקדמים. הטכנולוגיה מבוססת על ניטור ופענוח של תנודות אקוסטיות זעירות הנוצרות במהלך תנועת הזחלים והזנתם מרקמות העץ. באמצעות המערכת ניתן לגלות בשלב מוקדם ובאופן מדויק את הנגיעות, וכך לבצע טיפול מהיר וממוקד בעצים הניתנים לשיקום ולמנוע את כריתתם. חוץ מהצלת העצים, הטכנולוגיה מאפשרת לצמצם משמעותית את השימוש בחומרי ההדברה שאותם מחויבות הרשויות ליישם כיום כטיפול מונע שגרתי. הודות לגילוי המוקדם יכולות הרשויות לעבור להדברה ממוקדת ומושכלת, המיושמת רק לאחר זיהוי הנגיעות בפועל. יתר על כן, טכנולוגיה זו מובילה לחיסכון כלכלי ניכר בתקציבי הגינון, מפחיתה את חשיפת הציבור לכימיקלים ומשפרת את הבטיחות במרחב העירוני.

גיזום

יש להימנע ככל האפשר מגיזום עצי דקל, שכן פצעי גיזום טריים עלולים למשוך חדקוניות ולהגביר את הסיכון לחדירתן לעץ.

כאשר נדרש גיזום, מומלץ לבצעו בעונה הקרה, שבה פעילות התעופה והמעבר של החדקוניות בין העצים נמוכה יותר, ובכך לצמצם את הסיכון למשיכת חדקוניות לפצעי הגיזום. יש להסיר כפות יבשות בלבד ולהימנע מגיזום שאינו הכרחי.

מיד לאחר הגיזום מומלץ לרסס את אזור הפצע באחד מתכשירי ההדברה המוזכרים לעיל.

טיפול בעץ שנפגע קשות

כאשר עץ נפגע בצורה קשה ואינו ניתן להצלה, יש לפעול לכריתתו בהתאם להנחיות פקיד היערות ולקבלת רישיון כריתה.

לאחר הכריתה יש להשמיד את חלקי העץ באמצעות ריסוק או טיפול אחר, המבטיחים את השמדת הזחלים והגלמים.

במקרים מסוימים ניתן לבצע גם שריפה של חומר נגוע, אולם פעולה זו מחייבת את קבלת כל האישורים הנדרשים מהרשויות המוסמכות. יש להדגיש כי שרפה אינה נחשבת אמצעי לטיפול שגרתי, ויש לבצע אותה רק לאחר בחינה מקצועית וקבלת האישורים המתאימים.

האמור לעיל הינו בגדר עצה מקצועית בלבד ואינו מהווה חוות דעת מומחה לצורך הצגה כראיה בהליך משפטי.
על מקבל העצה לנהוג מנהג זהירות, ושימוש או הסתמכות על המידע המופיע לעיל הינו באחריות מקבל העצה בלבד.
אין להעתיק, להפיץ או להשתמש במסמך זה או בחלקים ממנו לצורך הליך משפטי כלשהו,
ללא אישור מראש ובכתב של החתומים.

© שה"מ הוצאה לאור, 2026, עריכה לשונית: עדי סלוניקו, גרפיקה: לובה קמנצקי